

Orientering om Glaukom (grønn stær)

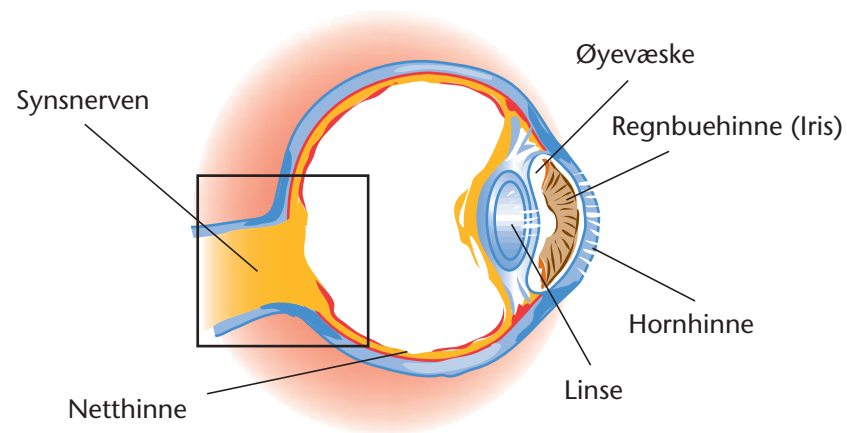

- en snikende fare

Normalt syn: Her er en trapp, sett med friske øyne.

Friskt øye: For å holde øyet utspilt produseres det øyevæske som ledes bort gjennom et fint avløpssystem og ut i karsystemet. I det friske øyet er det balanse mellom tilløp og avløp av øyevæsken.

Øyesykdommen grønn stær har ingen ting med fugler å gjøre og må ikke forveksles med den langt vanligere "grå stær". Ordet kommer av tyske "starren" (stirre). Den medisinske betegnelsen er Glaukom (fra gresk og betyr blågrønn), og omfatter en rekke tilstander som har det til felles at trykket i øyet blir høyere enn det nerveceller og andre celler inne i øyet tåler. Selve synsnerven blir ødelagt. Det er den som bringer visuell informasjon til hjernen. Den vanligste formen for Glaukom er nærmest symptomfri, inntil man merker store bortfall i synsfeltet. Derfor kalles den en snikende sykdom. Man regner med at ca. 2 % av befolkningen over 40 år lider av Glaukom. I Norge har 30 - 40 000 påvist sykdommen som forekommer i alle aldersgrupper, men hyppigere med høy alder. Sannsynligvis har 15 - 20 000 sykdommen uten å vite det. På verdensbasis er Glaukom en av de viktigste årsakene til blindhet.

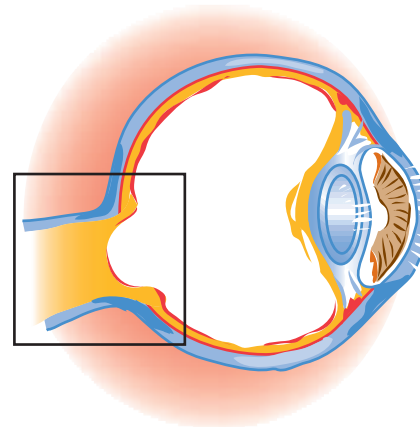
Sykdomsutvikling

Det produseres øyevæske i øyet for å holde det utspilt (rundt). Kammervæsken ledes bort gjennom et fint avløpssystem og ut i karsystemet. Hvis det oppstår ubalanse mellom tilløp og avløp av væsken, vil trykket inne i øyet stige. Trykket ødelegger de fine fibrene i synsnerven som bringer synsinntrykk til hjernen.

Det er to hovedtyper Glaukom; den alminnelige, kroniske, åpenvinklede typen og den akutte formen kalt trangvinklet. Åpenvinklet Glaukom kommer snikende over måneder og år, fører til en gradvis, smertefri svekkelse av synet og oppdages gjerne av

pasienten først når større skader har skjedd. Ved utviklingen av trangvinklet Glaukom har pasienten ofte kortvarige episoder med ubehag i øyet, ser fargeringer og har tåkesyn før Glaukomet plutselig setter inn med store smerter, rødt øye og dårlig syn.

Ofte starter Glaukomet først på det ene øyet og litt senere på det andre. Noen får imidlertid sykdommen bare på ett øye. Glaukom kan gi varig skade på synsnerven, og alle typer kan lede til betydelig svekkelse av synet og blindhet. I praksis skjer dette svært sjelden.

Glaukom-øye: Glaukom (grønn stær) oppstår hvis det blir ubalanse mellom tilløp og avløp av øyevæske i området mellom regnbuehinnen og hornhinnen. Dersom drenering av væsken hindres, øker trykket inne i øyet, noe som skader synsnerven og fører til synstap.

Snikende: Per Kaland (65) ser lite pga. Glaukom. – Synstapet ble oppdaget da jeg var 45 år, men må ha startet langt tidligere og gått så langsomt og smertefritt at jeg ikke merket forandringene før skadene var store, sier Kaland som ser verden gjennom en liten spalte.

Hvordan oppdages Glaukom?

Noen årsaker til Glaukom er kjent, andre ikke. Man vet at Glaukom i familien, høy alder og etnisk opprinnelse kan ha betydning (afrikansk og asiatisk opprinnelse øker risikoen). Redusert blodsirkulasjon, høyt blodtrykk og diabetes samt nærsynthet er andre risikofaktorer. Skader, infeksjoner og svulster kan også forårsake for høyt trykk som leder til Glaukom.

Den vanlige formen for Glaukom, den åpenvinklede, er nesten symptomfri og kommer gradvis. Det er skummelt, for man kan pådra seg store synsskader uten at man merker det. Områder i synsfeltet og deler av sidesynet rammes først, mens skarpsynet er intakt. Ved kjent forekomst av Glaukom i familien eller andre kjente risikofaktorer, bør øyeundersøkelse foretas årlig fra 30 års alderen, for andre fra fylte 60 år.

Øyelegen kan med sine instrumenter undersøke trykk, synsnervens utseende og synsfelt, og vurdere om det er tegn på Glaukom. Hvert øye undersøkes for seg, siden de to øyenes synsfelter overlapper hverandre, og kan gi inntrykk av et normalt syn.

Mange får oppdaget forhøyet trykk ved rutinesjekk hos optiker, og får henvisning videre til lege.

Synsfeltutfall: Glaukom gir utfall i synsfeltet. Den vanligste varianten av sykdommen er nærmest symptomfri inntil store deler av synet er borte. Øyeundersøkelser kan påvise sykdommen før det går så langt, og behandling kan igangsettes.

Kan behandles: Det er ikke lenger slik at å ha Glaukom (grønn stær) er ensbetydende med å bli blind. – Øyedråper, ulik kirurgi, laser og tabletter er metoder som brukes for å behandle sykdommen, sier øyelege og forsker Bjørn Nicolaisen ved Ullevål universitetssykehus.

Foto: Thomas Barstad

Behandlingsmuligheter

Før var det lite å gjøre med Glaukom/grønn stær. Å ha denne sykdommen var ensbetydende med å bli blind. Kunnskapen var dårlig og legevitenenskapen hadde ikke kommet langt nok. Men med dagens kunnskap og behandlingsmuligheter er sjansen for å berge synet stor.

Behandlingen av Glaukom foregår enten med øyedråper, laserbehandling, operasjon eller en kombinasjon av disse mulighetene, som alle har den effekten at de senker trykket. I enkelte tilfeller må man gi forskjellige typer medisiner i tablettform.

Den vanligste operasjonsmetoden går ut på å lage et hull i øyet så overflødig væske kan sive ut og tas opp i karsystemet.

Ulempen er at operative inngrep kan føre til betennelser og arrdannelser. Vellykkede forsøk utført av øyeleger ved Ullevål universitetssykehus forbedrer denne metoden ved at transplantasjon av fosterhinnevev på det syke øyet kan dempe slike komplikasjoner.

Ved akutt Glaukom (trangvinklet) vil øyelegen senke trykket med medisiner og deretter operere med laser.

Den beste måten å forebygge Glaukom på, er ved jevnlig øyeundersøkelser. Tidlig oppdagelse kan bremse sykdomsutviklingen, men skader som allerede har oppstått lar seg ikke reparere.

Å leve med Glaukom

For de fleste er det tungt og frustrerende å få diagnosen Glaukom. Mange kan ha mistet store deler av synet når sykdommen oppdages og et spøkelse fra fortiden forteller dem at "du kommer til å bli blind". Før var det gjerne slik, men nye behandlingsmetoder redder synet på de fleste.

Det ikke synlig fra utsiden at man har Glaukom. Slik er det som regel med synslidelser. Det er på mange måter et usynlig handikap. Mange med Glaukom opplever å ikke bli forstått da de kan se noen ting veldig godt (skarpsynet er ofte intakt), mens de i situasjoner som krever helt synsfelt, kommer til kort.

Aktiv: Cathrine Massey (37) er småbarnsmor og driver en klesforretning i Oslo. – Sykdommen begrenser ikke mitt liv så lenge jeg kan holde den i sjakk med øyedråper, sier hun.

Ofte blir de møtt med holdningen "du ser det du vil se".

Vanlige plager folk med denne sykdommen har, er ømfintlige øyne i sterkt lys, hodepine og slitne øyne ved mye titting på tv eller dataskjerm.

Første bud for personer med Glaukom er å bli venner med øyedråpene, som brukes flere ganger daglig. Noen synes drypping av øyet er vanskelig, men med litt trening blir det enklere. Blindes Produkter AS selger en liten trakt som får dråpene til å havne der de skal. Dryppingen er avgjørende for å holde Glaukomet i sjakk.

Rehabiliteringstilbud og hjelpemidler

Det er viktig å vite om mulighetene som finnes til å leve et aktivt liv selv om du har mistet synet helt eller delvis.

Norges Blindeforbunds (NBFs) sosial- og besøkskontakter (SBK) som selv er synshemmede, får mange som har opplevd et synstap på beina igjen. SBK'erne gir informasjon om tilbud og rettigheter som finnes. Norsk Glaukomforening har som hovedmålsetting å bidra til å gi pasienter og pårørende økt trygghet og livskvalitet, bl.a. ved informasjon.

På NBFs tilrettelagte kurssentre får nye synshemmede lære å mestre dagliglivets gjøremål, orienteringstrening med hvit stokk, opplæring i punktskrift (blindeskrift), samt mulighet til å etablere meningsfull fritid gjennom hobbyer og nye bekjentskaper. Har man mistet mye av synet i voksen alder, kan det i tillegg bli behov for opptrening på hjemstedet. Dette er kommunens ansvar gjennom Lov om opplæring.

I kommunen finnes personell (f.eks. synskontakter) som også kan bistå med å kartlegge behovet for hjelpemidler. Disse lånes i så fall gratis ut av fylkets hjelpemiddelsentral i henhold til Lov om folketrygd. Eksempler på hjelpemidler som mennesker med Glaukom kan ha nytte av

Foto: Thomas Barstad

Født for tidlig: Generalsekretær i Norges Blindeforbund, Gunnar Haugsveen, ble blind av Glaukom. Legevitenskapen var ikke kommet langt nok for femti år siden. – Nå kan de aller fleste få hjelp i tide. Blindeforbundet tilbyr imidlertid kurs og hjelpemidler som gjør det mulig å leve et aktivt liv til tross for et synstap, sier Haugsveen som selv har mye glede av førerhunden sin, Betty Boop.

er: svaksyntoptikk (lupe, lupebrille), lese-TV, telefon med store taster, talende klokke og kjøkkenvekt og lydbok-spiller. Mange plages i sterkt lys og trenger spesielle solbriller.

“Øyesykdommer – en hefteserie” gis ut av Norges Blindeforbund med støtte fra stiftelsen Helse og Rehabilitering. Heftene gir opplysninger om sykdomsutvikling, årsaker, symptomer og konsekvenser ved ulike øyesykdommer, samt eksisterende hjelpemidler, behandlings- og rehabiliteringsmuligheter. Heftene gis også ut i lydformat (CD).

Øyelege Bjørn Nicolaisen (professor dr.med.) og formidler ved hjelpemiddelsentral Bjørn Nygård er faglige rådgivere.

Dette heftet handler om
GLAUKOM (GRØNN STÆR) som

- er en sykdom hvor synsnerven blir skadet bl.a. grunnet for høyt trykk
- er nærmest symptomfri inntil den har gjort permanent skade på synet
- om lag 40 000 nordmenn har fått påvist
- ca. 20 000 har uten at de vet om det
- er en kronisk sykdom som krever oppfølging og behandling av øyelege
- man ikke blir blind av dersom sykdommen oppdages i tide
- det går an å leve et aktivt liv med

Tidligere hefter i serien:

En orientering om netthinnesykdommen Retinitis Pigmentosa (kikkertsyn)

En orientering om netthinnesykdommen Aldersrelatert Macula Degenerasjon (svekket skarpsyn/forkalkninger)

En orientering om folkesykdommen Katarakt (grå stær)

Norges Blindeforbund
– synshemmedes organisasjon

Norges Blindeforbund
Postboks 5900 Majorstuen
0308 Oslo
tlf. 23 21 50 00
info@blindeforbundet.no
www.blindeforbundet.no

Norsk Glaukomforening
Vestbyvn. 23h
0976 Oslo
tlf. 22 25 48 46
pergru@online.no
www.glaucom.org

